

11MAMY – Cvičení 1

Opakování Matlabu

Lucie Kárná, Jan Prikryl, Jakub Ševčík, Martin Janda

ČVUT FD (Kárná, Prikryl), ZČU FEL (Prikryl, Ševčík, Janda)

21. února 2023

Obsah cvičení

Opakování Matlabu

m-soubory

Větvení

Cykly

Model epidemie

Kermack-McKendrickův SIR model

Model v Matlabu

Grafický výstup

m-soubory

Tímto pojmem označujeme textové soubory s příkazy Matlabu uložené s příponou `.m`

Typy m-souborů

- ▶ **skripty** ... sekvence příkazů
 - ▶ všechny proměnné globální
 - ▶ volají se jménem souboru

m-soubory

Tímto pojmem označujeme textové soubory s příkazy Matlabu uložené s příponou **.m**

Typy m-souborů

- ▶ **skripty** ... sekvence příkazů
 - ▶ všechny proměnné globální
 - ▶ volají se jménem souboru
- ▶ **m-funkce** ... funkce
 - ▶ všechny proměnné lokální
 - ▶ vstupní a výstupní parametry
 - ▶ volají se jménem funkce a parametry
 - ▶ jméno souboru **udává jméno funkce**

Větvení programu – podmínka `if`

Tři možnosti:

- ▶ `if` podmínka, příkazy, `end`
- ▶ `if` podmínka, příkazy1, `else`, příkazy2, `end`
- ▶ `if` podmínka1, příkazy1, `elseif` podmínka2, příkazy2, `else`, příkazy3, `end`

Větvení programu – podmínka `if`

Tři možnosti:

- ▶ `if` podmínka, příkazy, `end`
- ▶ `if` podmínka, příkazy1, `else`, příkazy2, `end`
- ▶ `if` podmínka1, příkazy1, `elseif` podmínka2, příkazy2, `else`, příkazy3, `end`

Příklad 1

```
if a>0
    disp('a je kladne');
end
```

Větvení programu – podmínka `if`

Tři možnosti:

- ▶ `if` podmínka, příkazy, `end`
- ▶ `if` podmínka, příkazy1, `else`, příkazy2, `end`
- ▶ `if` podmínka1, příkazy1, `elseif` podmínka2, příkazy2, `else`, příkazy3, `end`

Příklad 1

```
if a>0
    disp('a_je_kladne');
end
```

Příklad 2

```
if a==b
    disp('a_rovno_b');
else
    disp('a_nerovno_b');
end
```

Větvení programu – podmínka `if`

Tři možnosti:

- ▶ `if` podmínka, příkazy, `end`
- ▶ `if` podmínka, příkazy1, `else`, příkazy2, `end`
- ▶ `if` podmínka1, příkazy1, `elseif` podmínka2, příkazy2, `else`, příkazy3, `end`

Příklad 1

```
if a>0
    disp('a je kladne');
end
```

Příklad 2

```
if a==b
    disp('a rovno b');
else
    disp('a nerovno b');
end
```

Příklad 3

```
if a<b
    disp('a < b');
elseif a>b
    disp('a > b');
else
    disp('a rovno b');
end
```


Opakované vykonávání kódu – cykly

Q: V jakých případech potřebujeme opakovat části kódu?

Opakované vykonávání kódu – cykly

Q: V jakých případech potřebujeme opakovat části kódu?

A: Iterativní výpočet, práce s polem, ...

Opakované vykonávání kódu – cykly

Q: V jakých případech potřebujeme opakovat části kódu?

A: Iterativní výpočet, práce s polem, ...

Q: Jaké dva základní typy cyklů v Matlabu známe a v čem se liší?

Opakované vykonávání kódu – cykly

Q: V jakých případech potřebujeme opakovat části kódu?

A: Iterativní výpočet, práce s polem, ...

Q: Jaké dva základní typy cyklů v Matlabu známe a v čem se liší?

A: **for** cyklus – pevný počet opakování, **while** cyklus – počet opakování nemusí být předem dán

Opakované vykonávání kódu – cykly

Q: V jakých případech potřebujeme opakovat části kódu?

A: Iterativní výpočet, práce s polem, ...

Q: Jaké dva základní typy cyklů v Matlabu známe a v čem se liší?

A: **for** cyklus – pevný počet opakování, **while** cyklus – počet opakování nemusí být předem dán

Případy použití:

- ▶ **for** cyklus – práce s polem, procházení tabulky (numerická integrace ODE Eulerovou metodou)
- ▶ **while** cyklus – iterativní výpočty (hledání kořene, hledání minima), výpočty s předem neznámým počtem opakování

while cyklus

Cyklus, jenž se opakuje, dokud není splněna daná podmínka:

- ▶ `while` podmínka, příkazy, `end`

while cyklus

Cyklus, jenž se opakuje, dokud není splněna daná podmínka:

- ▶ `while` podmínka, příkazy, `end`

Příklad 4 (Zbytek po dělení)

Naprogramujte skript, který pro dvě přirozená čísla `delenec` a `delitel` najde zbytek po dělení dělence dělitelem **pomocí opakovaného odčítání**

while cyklus

Cyklus, jenž se opakuje, dokud není splněna daná podmínka:

- ▶ `while` podmínka, příkazy, `end`

Příklad 4 (Zbytek po dělení)

Naprogramujte skript, který pro dvě přirozená čísla `delenec` a `delitel` najde zbytek po dělení dělence dělitelem **pomocí opakovaného odčítání**

Řešení

```
% máme zadáno třeba delenec=123 a delitel=4
zbytek = delenec;
while zbytek >= delitel
    zbytek = zbytek - delitel;
end
% proměnná zbytek teď obsahuje zbytek po dělení 123/4, tj. 3
```


for cyklus

Cyklus, jenž má předem daný pevný počet opakování:

▶ `for proměnná=pole, příkazy, end`

Příklad 5 (Faktoriál)

Naprogramujte výpočet faktoriálu $n!$ pro dané přirozené číslo n .

for cyklus

Cyklus, jenž má předem daný pevný počet opakování:

▶ `for proměnná=pole, příkazy, end`

Příklad 5 (Faktoriál)

Naprogramujte výpočet faktoriálu $n!$ pro dané přirozené číslo n .

Řešení

```
% můžeme zkusit třeba n=6
factorial = 1;
for i = 1:n % všimněte si -- 1:n je pro Matlab pole!
    factorial = factorial * i;
end
% a máme factorial = 1*2*3*4*5*6 = 720
```

Kermack-McKendrickův SIR model

Model šíření epidemie s třemi komponentami:

- ▶ vnímaví jedinci (angl. ***Susceptible***) – $S(t)$
- ▶ nakažení jedinci (angl. ***Infected***) – $I(t)$
- ▶ jedinci mimo hru (angl. ***Removed***) – $R(t)$

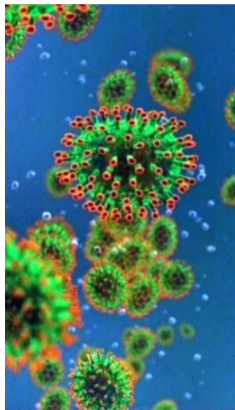

Předpoklady

- ▶ uzavřená homogenní populace
- ▶ konstantní velikost populace $S(t) + I(t) + R(t) = c$
- ▶ nulová inkubační doba
- ▶ infekční po celou dobu nemoci

Viz také <http://mathworld.wolfram.com/Kermack-McKendrickModel.html>

Kermack-McKendrickův SIR model

Model je spojité v čase s rovnicemi

$$\frac{d}{dt}S(t) = -\alpha I(t)S(t),$$

$$\frac{d}{dt}I(t) = \alpha I(t)S(t) - \beta I(t),$$

$$\frac{d}{dt}R(t) = \beta I(t),$$

kde

- ▶ α je koeficient nakažlivosti,
- ▶ β je koeficient uzdravení,
- ▶ $1/\beta$ je doba trvání nemoci.

Epidemiologický práh

Z druhé rovnice lze vyjádřit změnu počtu nakažených jako

$$I'(t) = I(t)(\alpha S(t) - \beta)$$

Počet infikovaných roste, pokud $\alpha S(t) - \beta > 0$.

Práh epidemie $R_0 = \frac{\alpha S(t)}{\beta}$

- ▶ $R_0 > 1$: počet nemocných roste \Rightarrow epidemie
- ▶ $R_0 < 1$: počet nemocných klesá

Hodnota R_0 udává počet lidí, které nakazí jeden nemocný

- ▶ spalničky asi 15
- ▶ koronavirus SARS-CoV-2 cca 2,2 podle mutace (interval 1,4–3,8 bez ostatních opatření)

Diskrétní verze modelu

Epidemiologové ale neměří data spojitě, měří je po dnech, potřebujeme tedy **diskrétní verzi modelu**.

Původní model počítá derivaci \Rightarrow změnu hodnot $S(t)$, $I(t)$ a $R(t)$. Ty můžeme v delším časovém horizontu (nepříliš přesně) použít jako indikátory denních změn hodnot $S_k \rightarrow S_{k+1}$, $I_k \rightarrow I_{k+1}$, $R_k \rightarrow R_{k+1}$ pro dny $k = 0, 1, 2, \dots, n$

Diskrétní verze modelu

Epidemiologové ale neměří data spojitě, měří je po dnech, potřebujeme tedy **diskrétní verzi modelu**.

Původní model počítá derivaci \Rightarrow změnu hodnot $S(t)$, $I(t)$ a $R(t)$. Ty můžeme v delším časovém horizontu (nepříliš přesně) použít jako indikátory denních změn hodnot $S_k \rightarrow S_{k+1}$, $I_k \rightarrow I_{k+1}$, $R_k \rightarrow R_{k+1}$ pro dny $k = 0, 1, 2, \dots, n$

Pro diskrétní aproximaci řešení rovnic SIR modelu použijeme vlastně vám již známé Eulerovo schéma – a dostaneme

$$S_{k+1} = S_k + \Delta S_k,$$

$$I_{k+1} = I_k + \Delta I_k,$$

$$R_{k+1} = R_k + \Delta R_k,$$

$$S_{k+1} = S_k - \alpha I_k S_k$$

$$I_{k+1} = I_k + \alpha I_k S_k - \beta I_k$$

$$R_{k+1} = R_k + \beta I_k$$

To už dokážeme zprogramovat.

Proměnné a konstanty

- ▶ α ... koeficient nakažlivosti
- ▶ β ... koeficient uzdravení
- ▶ n ... počet iterací
- ▶ S ... vnímaví jedinci
- ▶ S_0 ... jejich počáteční hodnota
- ▶ I ... infekční jedinci
- ▶ I_0 ... jejich počáteční hodnota
- ▶ R ... uzdravení jedinci
- ▶ R_0 ... $R_0 = 0$ (není to R_0)

Proměnné a konstanty

- ▶ **alpha** ... koeficient nakažlivosti
- ▶ **beta** ... koeficient uzdravení
- ▶ **n** ... počet iterací
- ▶ **S** ... vnímaví jedinci
- ▶ **S0** ... jejich počáteční hodnota
- ▶ **I** ... infekční jedinci
- ▶ **I0** ... jejich počáteční hodnota
- ▶ **R** ... uzdravení jedinci
- ▶ **R0** ... $R_0 = 0$ (není to R_0)

V Command Window zadáme:

```
S0 = 10000
I0 = 10
alpha = 2e-5 % nebo 6e-5
beta = 0.07
n = ... % asi 60
```

Vlastní skript

Do souboru `sirscript.m` vložíme kód pro diskrétní simulaci epidemie:

```
S = zeros(1,n+1); % počáteční hodnota + n iterací
I = zeros(1,n+1);
R = zeros(1,n+1); % R0 = 0, nebudeme nastavovat
S(1) = S0; % počáteční počet vnímavých
I(1) = I0; % počáteční počet infikovaných

for k = 1:n % 'n' dní
    S(k+1) = S(k) - alpha*I(k)*S(k);
    I(k+1) = I(k) + alpha*I(k)*S(k) - beta*I(k);
    R(k+1) = R(k) + beta*I(k);
end
```

Výstupy skriptu `sirscript.m`

V proměnných prostředí Matlabu se po dokončení výpočtu objeví tři nové: pole **S** udávající počet vnímavých v daném dni, pole **I** udávající počet infikovaných v daném dni, a pole **R** udávající počet uzdravených v daném dni.

Jednoduchý graf

Hodnoty si nyní vykreslíme do grafu. Základní příkaz je `plot`:

- ▶ `plot(v)`, kde `v` je vektor:
 - ▶ na vodorovné ose index `i`
 - ▶ na svislé ose hodnoty `v(i)`

Jednoduchý graf

Hodnoty si nyní vykreslíme do grafu. Základní příkaz je `plot`:

- ▶ `plot(v)`, kde v je vektor:
 - ▶ na vodorovné ose index i
 - ▶ na svislé ose hodnoty $v(i)$
- ▶ `plot(A)`, kde A je matice (tabulka hodnot):
 - ▶ na vodorovné ose řádkový index i
 - ▶ na svislé ose hodnoty $A(i,j)$ postupně pro jednotlivá j
 - ▶ tj. pro každý **sloupec** j vznikne jeden graf
- ▶ `plot(x,y)`, pro x a y vektory stejné délky: XY-graf
 - ▶ na vodorovné ose hodnoty $x(i)$
 - ▶ na svislé ose hodnoty $y(i)$

Výsledek naší simulace

Použijeme například maticovou verzi příkazu `plot`:

```
A = [ S' I' R' ]; % matice se třemi sloupci a 'n' řádky  
plot(A); % vykreslíme graf
```

Výsledek naší simulace

Použijeme například maticovou verzi příkazu `plot`:

```
A = [ S' I' R' ]; % matice se třemi sloupci a 'n' řádky  
plot(A); % vykreslíme graf
```

Limity os jsou špatně, upravíme

```
xlim([0,n]); % rozsah osy 'x'  
ylim([0,S0]); % rozsah osy 'y'
```

Výsledek naší simulace

Použijeme například maticovou verzi příkazu `plot`:

```
A = [ S' I' R' ]; % matice se třemi sloupci a 'n' řádky
plot(A); % vykreslíme graf
```

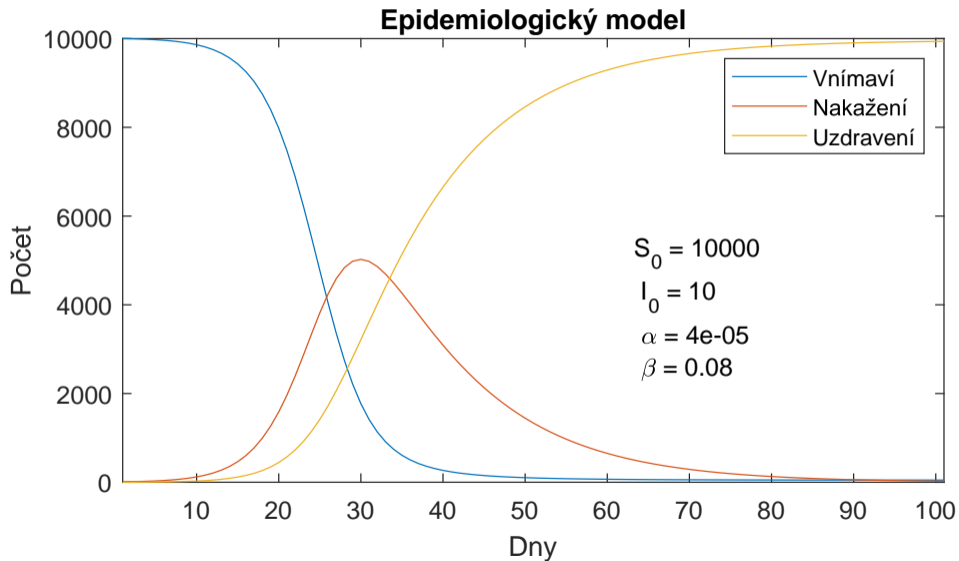
Limity os jsou špatně, upravíme

```
xlim([0,n]); % rozsah osy 'x'
ylim([0,S0]); % rozsah osy 'y'
```

V samotném grafu ale nevidíme, co je co, přidáme proto popis os, legendu k jednotlivým čarám, a titulek:

```
title('Epidemiologicky_model');
xlabel('Dny');
ylabel('Pocet');
legend('Vnimavi', 'Nakazeni', 'Uzdraveni');
```


Výsledný graf

Dodatky

Doplňkové info

Mohli bychom ještě udělat, pokud zbyde čas:

- ▶ SIR pomocí m-funkce
- ▶ Ukládání a formátování obrázků

SIR jako funkce

Pro opakované vyhodnocování je lepší mít náš SIR model implementovaný jako funkci a vola jej například jako

```
[S,I,R] = sirmodel(S0,I0,alpha,beta,n); % funkce může vrace více,  
než jednu hodnotu
```

M-funkce v Matlabu se od skriptu odlišuje tím, že má záhlaví/hlavičku, které říká, co funkce přijímá za parametry a jaké parametry navrácí:

```
function [S,I,R] = sirmodel(S0,I0,alpha,beta,n);  
% Sem se případně píše popis parametrů  
... % sem přijde tělo skriptu sirscript.m
```

Q: Jak musíme nazvat m-soubor s funkcí `sirmodel()`?

SIR jako funkce

Pro opakované vyhodnocování je lepší mít náš SIR model implementovaný jako funkci a vola jej například jako

```
[S,I,R] = sirmodel(S0,I0,alpha,beta,n); % funkce může vrace více,  
než jednu hodnotu
```

M-funkce v Matlabu se od skriptu odlišuje tím, že má záhlaví/hlavičku, které říká, co funkce přijímá za parametry a jaké parametry navrácí:

```
function [S,I,R] = sirmodel(S0,I0,alpha,beta,n);  
% Sem se případně píše popis parametrů  
... % sem přijde tělo skriptu sirscript.m
```

Q: Jak musíme nazvat m-soubor s funkcí `sirmodel()`? **A:** `sirmodel.m`

Jak uložit graf do PDF/SVG/EPS

Matlab ve verzi 2020b (a možná i dříve, to zjistíme) umí konečně smysluplně ukládat grafické výstupy do vektorových formátů i jiných, než je EPS. Stačí na to použít metodu `saveas`:

```
f = figure(); % 'f' odkazuje na daný obrázek
plot(...); % vykreslíme graf
... % další kouzla (legenda, titulek, anotace, ...)
saveas(f, 'figure.eps', 'epsc'); % tohle šlo vždy, 'epsc' = barva
saveas(f, 'figure.pdf'); % tohle kreslilo na A4, nově už OK
saveas(f, 'figure.svg'); % tohle umí 2020b => HTML, Inkscape
```


Jak změnit rozměry obrázku

Pokud potřebujeme nestandardní rozměry obrázku, musíme měnit vlastnosti obrázku, na něž nově odkazují složky proměnné `f`:

```
f.PaperUnits = 'centimeters'; % lze i 'inches', viz dokumentace
f.PaperSize = [15,8]; % šíře 15, výška 8 centimetrů
f.PaperPositionMode = 'manual'; % poloha obrázku je dána ručně
f.PaperPosition = [0,0,15,8]; % obrázek je 15x8cm a začíná v [0,0]
```

Další informace viz `doc figure` a odtud "Figure Properties".

Literatura

- JIRKOVSKÝ Jaroslav. Úvod do prostředí MATLAB [online]. Webový seminář. Praha: Humusoft, 2013. Dostupné z <https://www.mathworks.com/videos/introduction-to-matlab-81427.html>
- KOVÁŘ Bohumil, PŘIKRYL Jan, PĚNIČKA Martin, VLČEK Miroslav, HODNÝ Lukáš. Jemný úvod do Matlabu a Simulinku [online]. Praha: FD ČVUT, 2007. Dostupné z <https://zolotarev.fd.cvut.cz/msp/ctrl.php?act=show,file,23>
- LUDVÍK Pavel, MORÁVKOVÁ Zuzana. Numerická matematika: Řešené příklady s Matlabem a aplikované úlohy [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2016. Dostupné z <http://mdg.vsb.cz/portal/nm/nmsm.pdf>
- NAGY Ivan. Úvod do Matlabu [online]. Praha: ČVUT FD, 2012. Dostupné z https://www.fd.cvut.cz/departament/k611/PEDAGOG/11THOS/Uvod_do_Matlabu_Nagy.pdf
- VONDRÁK Vít. Úvod do Matlabu [online]. Ostrava: FEI VŠB-TU Ostrava. Dostupné z <https://home1.vsb.cz/~luk76/Teaching/FMMI/matlab.pdf>